

Än vållar Kierkegaard strid

BIOGRAFI

Joakim Garff
SAK - Sören Aabye Kierkegaard: en biografi
 Gads Forlag, 2000
 Birgit Bertung
Den utidige - Kierkegaard og vor tid
 C.A. Reitzels Forlag, 2000

Det har skrivits mycket om Kierkegaard, men nyligen utkom det i Danmark en stor biografi som rört om rejält i grytan. Joakim Garffs bok SAK (helt enkelt K:s initialer!) har väckt stor beundran och mycket kritik, för Garff går långt, alltför långt menar många, i sin nit att förklara Kierkegaards filosofi rent biografiskt.

TEXT: KAJ SVENSSON

Garff placerar Kierkegaard mitt i guldålderns Köpenhamn - en stad som myllrade av personer och ideer, och som bar på en särskild stämning av både undergång och förnyelse. Kierkegaard var inte ensam geni i Köpenhamn; hans egen äldre bror, Peter Christian, var minst lika begåvad, och namn som biskoparna Mynster och Martensen, familjen Heiberg, M A Goldsmith, P M Möller - alla porträtteras de på ett rättvisat sätt av Garff, vilket gör att Kierkegaard framstår i mer rimliga proportioner. Bilden av honom får ett större djup, samtidigt som sammanhanget han verkade i blir belyst och förklarad.

Författarskapet - en rebus

Garff är teolog, men hans förklaringsmodell är psykologisk. Man skulle kunna hävda att Garff ensidigt ser valden med doktor Freuds glisogon på nysan. Det mesta i Kierkegaards tänkande visar sig ha sin utgångspunkt i en traumatisering av sexualiteten.

Kierkegaard själv lämnar i sin journal en kryptiskt antydning om att hela hans tänkande ska låta sig förklaras av en enda hemlighet, som han dock stett till att utplåna varje spår av: "Hele maskineriets intrigante Hemmelighed". Garff framhåller, att detta nog är blott mytologi, men faller sedan själv i Ellan och finner hemligheten i Kierkegaards problematiska sexualitet.

Men att systla med Kierkegaard kan vara som att titta 700 000 famnar djupt, och att rekommendera "nur für Schwindelfreie", med Lev Sjestovs ord.

Garff hävdar bestämt, att hela Kierkegaards

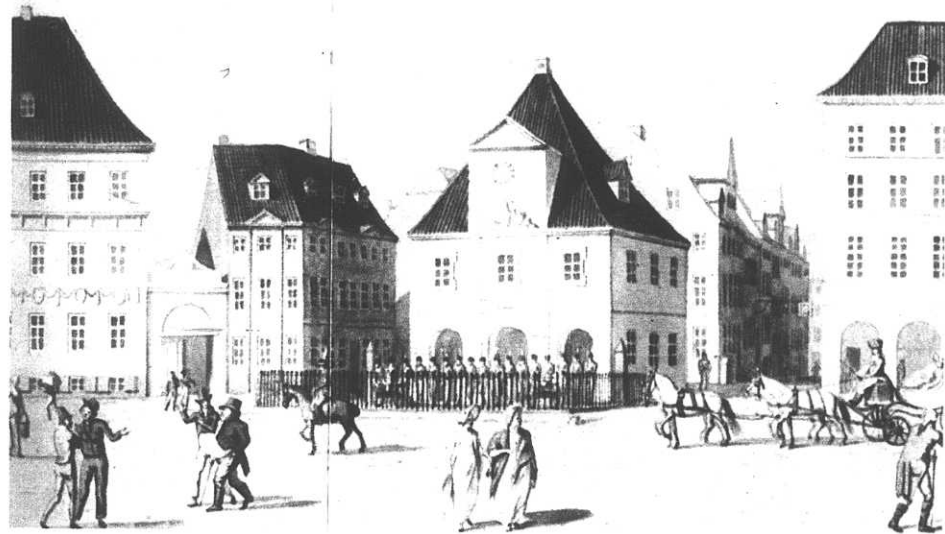
författarskap, med pseudonymer och fikcionaliseringar, är ett slags rebus, som går att lösa. Kierkegaards verk blir på så sätt begripligt först ur perspektivet av hans privata liv - och varlorn.

I djupet av Kierkegaards tänkande döljer sig en mörk, demonisk allegori, som inget annat är än en rekonstruktion av en förkrympt fadersrelation, hävdar Garff. Och denna förvridna relation skall ha sin grund i att fadern en gång i ungdomen ädrat sig syfills. Till sönerna överför han denna erfarenhet i form av sexualskräck.

Kristendomskritiken

Mot denna ensidigt biografiska läsning av Kierkegaards verk, har det i Danmark väckts gensaga. Birgit Bertung har opponerat sig mot Garffs tolkning, som låter Kierkegaards "liv" frambringa "skriften" och sedan hävdar att "skriften" frambringat det efterföljande "livet". Hennes poäng är inte bara att ett sådant synsätt kastar Kierkegaardforskningen tillbaka till George Brandes och J Holenbergs biografisk-psykologiska läsning, utan framför allt att det står i strid med kärnan i Kierkegaards tänkande.

I *Den utidige Kierkegaard - og vor tid*, som utgör femte delen i ett större monografiskt arbete, utveck-

Köpenhamn under första hälften av 1800-talet var en stad som nyklassisk stil. Trots att Danmark var fattigt blev huvudstaden blomstrig, som eftervärlden kallar guldåldern.

drabbats av fientligt bombardemang och byggts upp i scenen för en märklig intellektuell och konstnärlig

FAKTA/Sören Kierkegaard

Sören Kierkegaard levde och verkade i Danmark mellan 1812 och 1855 som både författare och moralisöf. Efter en barndom fylld av ångest och själstrider skrev han ett antal verk under olika pseudonymer. 1844 skrev han *Begrebet Angest* där han analyserade ångesten ur ett religiöst perspektiv. Hans åsikter gjorde att han var en omdebatterad man. Kierkegaard blev senare utgångspunkten för existentiellismen i Tyskland och Frankrike, och hans tankar hade ett stort inflytande i Norden.
 Källa: *Business Stars* Lenzen

lar hon hans kristendomsförståelse, och formulerar *hans enda bud*: "Du skall älska din nästa så som dig själv". Just Kierkegaards kristendomskritik försvinner ur blickfånget i Garffs biografi, i det har hon rätt. Den dialektiske och mångtydige Kierkegaard, vars kristendom var paradoxal, går förlorad hos Garff.

Mänskliga dimensioner

I den officiella kristendomen är Jesus både Gud och människa, vilket för Kierkegaard betyder att kristendomen inte rationellt kan förstås. Man kan blott tro! Bertung har i sin kritik av Garff menat att samma fel som Kierkegaard kritiserade kristendomens Jesusuppfattning för, gör sig nu Garff skyldig till i sin Kierkegaardbiografi. Gud och människa; ord och liv - och omvänt; det är "simpelthen förkört", för att tala danska.

Nå, är nu detta en storm i ett vattenlåg? Kanske, men också en viktig diskussion om förhållandet mellan en författare-tänkare-filosof och hans verk.

Garffs bok har för mig inneburit att Kierkegaard antligen fått mänskliga dimensioner. Jag kan se att det ligger en del i den kritik, som riktats mot SAK, men jag tror kanske också att den är alltför inskränkt akademisk. Kierkegaard var framför allt, inbillar jag mig, en modern människa, som var mycket medveten om att det en gång skulle skrivas eftermäle, och därför medvetet iscensatte sin egen existens - med sig själv i centrum! Det är ju allt som finns: den enskilde i sitt eget liv, som har att ta ställning till de problem hon moter, ingen "människ som som sådan", med Sartres ord.

Livet genom Sigmund Freuds ögon

Kierkegaard tänkte när han skrev, men han skrev också när han tänkte. Och han tänkte på vad han skrev - mycket nogt dessutom! Sören Aabye Kierkegaard är död sedan 150 år, men myten och tankarna lever vidare. Jag undrar om inte Kierkegaard lika medvetet skapade fiktionen "Kierkegaard" som till exempel Frangoise Sagan skapade "Frangoise Sagan", Robert Zimmermann "Bob Dylan" - och Dylan fortsätter skapelsarbetet på sig själv - och Jack Nicholson arbetar på myten "Jack Nicholson".

Liv och text är ouppslösligt förenade, således. Om man sedan, som Joakim Garff, måste betrakta ett liv med Sigmund Freuds ögon, är en annan sak. Klart är i alla fall att SAK är en storstulad, mäktig och magnifk biografi över en av den moderna tidens viktigaste och mest inflytelserika tänkare. "Kierkegaard var den i särklass djupaste tänkaren under förra århundradet. Kierkegaard var ett helgon", sade Ludwig Wittgenstein!!

Kierkegaard på svenska

Sedan flera år pågår ett heroiskt arbete att utge hela Kierkegaards verk på svenska - tidigare har endast funnits urval och enstaka volymer.

Det är förläggaren och översättaren Stefan Borg, som på förlaget Nimrod publicerar Kierkegaards texter och andra existensfilosofier, som till exempel ryssen Lev Sjestov. Redan översatt är bland annat Kierkegaards "Fruktan och bavan" (1998), "Begreppet ångest" (1996), "Filosofiska smulor" (1997) och senast den väldiga "Avslutande ovetenskaplig efterskrift", 1-2 (1999).

Matnyttiga tips

För att kunna bedriva sin förlagsverksamhet och ändå kunna fortsätta äta, har Stefan Borg tringats i landsflykt till Berlin, där bokmässen är en bräddel av den svenska (7 procent). För publiceringslista och beställningar, e-posta stefan.borg@berlin.de, eller skriv till Stefan Borg, Nassauische Str. 24, D-107 17 Berlin, Tyskland. Man kan, om man intresserar sig för Kierkegaard och annan existensfilosofi, ta sig till www.kierkegaard.net (förlaget Nimrods hemsida) - där finns mycket intressant och matnyttigt.